EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 11.9.2024
COM(2024) 550 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse läbivaatamise kohta

{SWD(2024) 200 final}

1. ENERGIALIIDU JA KLIIMAMEETMETE JUHTIMISE HINDAMINE: TAUST

Energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitlev määrus (edaspidi „määrus“)[1] võeti vastu 2018. aasta detsembris. Eesmärk oli luua **tugev juhtimismehhanism, et võimaldada ELil saavutada oma energia- ja kliimaeesmärgid ning 2015. aasta Pariisi kokkuleppes seatud eesmärgid, lõimides ja lihtsustades samal ajal ELi energia- ja kliimaalastest õigusaktidest tulenevaid kohustusi**. Määrus hõlmab viit energialiidu mõõdet: energiajulgeolek, energia siseturg, energiatõhusus, süsinikuheite vähendamine ning teadusuuringud, innovatsioon ja konkurentsivõime.

Määrusega tõhustatakse lõimitud riikliku energia- ja kliimapoliitika kavandamist seeläbi, et luuakse sidus, tõhus ja läbipaistev raamistik, mis aitab ühtlustada, koondada ja lihtsustada suure hulga hajutatud ja osaliselt kattuvaid seirekohustusi[2]. Esiteks toetab määrus lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade ning riiklike pikaajaliste strateegiate kaudu keskpikka ja pikaajalist strateegilist **energia- ja kliimapoliitika kavandamist**. Teiseks on loodud määrusega liikmesriikidele raamistik, et **anda** nii komisjonile kui ka ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile **aru** edusammudest 2030. aastaks seatud ning pikaajaliste energia- ja kliimaeesmärkide saavutamisel[3]. Kolmandaks võimaldab määrus komisjonil **hinnata ja jälgida** ELi ja liikmesriikide **edusamme** ning võtta meetmeid, kui eesmärkide ulatus ja/või edusammud ei ole piisavad.

Määrusega püütakse **vähendada halduskoormust, anda** investoritele **selgeid investeerimissignaale** ning **suurendada läbipaistvust ja vastutust**, tehes energia- ja kliimapoliitikaga seotud teabe üldsusele hõlpsamini kättesaadavaks. Sellega on loodud uus mehhanism liikmesriikide ja ELi vahelise koostöö jaoks. Samuti on selles sätestatud, et liikmesriigid peavad sisse seadma mitmetasandilise sidusrühmade dialoogi, kuhu kaasatakse kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused, kodanikuühiskonna organisatsioonid, äriringkonnad, investorid, muud sidusrühmad ja üldsus.

Käesolevas aruandes hinnatakse määruse toimimist ja rakendamist alates selle jõustumisest 2018. aastal. **Aruannet toetab aruandele lisatud komisjoni talituste töödokument[4]**. Hindamine toimub kooskõlas määruse artikliga 45[5]. Aruandes käsitletakse määruse panust energialiidu juhtimisse ja Pariisi kokkuleppe pikaajaliste eesmärkide

---

1 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. detsembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1999, milles käsitletakse energialiidu ja kliimameetmete juhtimist (määrus – 2018/1999 – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

2 Komisjoni ettepanekuga määruse kohta lõimiti, ühtlustati või tunnistati kehtetuks rohkem kui 50 ELi energia- ja kliimaalases õigustikus sätestatud kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustust (31 lõimiti ja 23 tunnistati kehtetuks); vt COM(2016) 759 final/2, 2016/0375(COD) (EUR-Lex – 52016PC0759R(01) – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

3 Oluline on märkida, et määrus ei sisalda ettevõtjate aruandluskohustusi.

4 SWD(2024) 200.

5 Üldine hindamine on kooskõlas komisjoni parema õigusloome suunistega ja põhineb viiel standardsel hindamiskriteeriumil: tulemuslikkus, tõhusus, sidusus, ELi lisaväärtus ja asjakohasus.

saavutamisse, edusamme 2030. aasta energiaeesmärkide ning ELi 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamisel ning muid energialiidu eesmärke. Aruandes vaadeldakse ka seda, mil määral on määrusega lõimitud asjakohased ELi ja rahvusvahelised kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustused ning mil määral on määrus nende kohustustega kooskõlas.

ELi energialiidu ja kliimameetmete juhtimise raamistiku hindamine on õigeaegne ja vajalik. Hindamine on poliitiliselt oluline, arvestades muutuvat geopoliitilist olukorda ning pakilisi kliima-, majandus-, konkurentsivõime-, sotsiaalseid ja keskkonnaprobleeme. Hindamine on abiks ELi tulevase energia- ja kliimapoliitika kujundamisel ja rakendamisel, eriti pidades silmas 2040. ja 2050. aasta eesmärke[6].

Käesolevas aruandes tuuakse välja ka parandamist vajavad valdkonnad, sealhulgas võimalus lihtsustada ja ühtlustada aruandluskohustusi kooskõlas komisjoni võetud üldise kohustusega vähendada selliseid kohustusi 25 % võrra[7].

Hindamisel kasutatakse mitmesuguseid allikaid ja tuginetakse konsultantide tehtud välishindamisele[8]. Järeldused põhinevad osaliselt konsultatsioonidel liikmesriikide ametiasutuste, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja tööstuse esindajatega, sidusrühmade kohtumisel,[9] tagasisidekorje[10] kaudu saadud üldsuse seisukohtadel, dokumentide analüüsil, komisjoni hinnangutel riiklike energia- ja kliimakavade kohta[11] ning riiklike energia- ja kliimaalaste eduaruannete kohta,[12] ELi energia- ja kliimaalastest

---

6 Määruses (EL) 2021/1119, millega kehtestatakse kliimaneutraalsuse saavutamise raamistik ning muudetakse määruseid (EÜ) nr 401/2009 ja (EL) 2018/1999 (Euroopa kliimamäärus), on sätestatud siduv eesmärk saavutada ELis 2050. aastaks kliimaneutraalsus ning nähtud selle saavutamiseks ette kogu ELi hõlmava 2040. aasta kliimaeesmärgi kehtestamine (määrus – 2021/1119 – ET – EUR-Lex (europa.eu)). Sellega seoses soovitas komisjon 2024. aasta veebruaris vähendada ELi kasvuhoonegaaside netoheidet 2040. aastaks 1990. aastaga võrreldes 90 % (EUR-Lex – 52024DC0063 – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

7 „Aeg täita lubadused, et olla valmis homseks. Komisjoni 2024. aasta tööprogramm“, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/et/ip_23_4965.

8 Energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse (EL) 2018/1999 hindamist toetav uuring – lõpparuanne (veel avaldamata).

9 Vt https://energy.ec.europa.eu/events/workshop-evaluation-governance-energy-union-and-climate-action-regulation-2024-01-11_en.

10 Vt https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13799-Energialiit-ja-kliimameetmed-juhtimismaaruse-labivaatamise-aruanne_et.

11 Komisjoni 2019. aastal avaldatud kogu ELi hõlmav hinnang riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (COM(2019) 285 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1565713062913&uri=CELEX:52019DC0285; komisjoni 2020. aastal avaldatud kogu ELi hõlmav hinnang lõplikele riiklikele energia- ja kliimakavadele (COM(2020) 564 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?qid=1600339518571&uri=COM%3A2020%3A564%3AFIN; komisjoni 2023. aastal avaldatud kogu ELi hõlmav hinnang ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (COM(2023) 796 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

12 „Assessment of progress towards the objectives of the Energy Union and Climate Action“ (Energialiidu ja kliimameetmete eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude hindamine) (SWD(2023) 646 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52023SC0646.

õigusaktidest tulenevate kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustuste läbivaatamisel ning eri liikmesriikides tehtud juhtumiuuringutel.

2. ELi ENERGIALIIDU JA KLIIMAMEETMETE JUHTIMINE MUUTUVAS POLIITILISES JA GEOPOLIITILISES OLUKORRAS

Euroopa ja rahvusvaheline energia- ja kliimapoliitika maastik on pärast määruse vastuvõtmist märkimisväärselt muutunud. Ühelt poolt on see tingitud üha suuremast kliimamuutuste mõjust, mis on ajendanud võtma ulatuslikke ELi ja rahvusvahelisi poliitikameetmeid, sealhulgas Euroopa roheline kokkulepe, Euroopa kliimamäärus, pakett „Eesmärk 55“, ELi poliitika kliimariskide ja kohanemise valdkonnas ning edusammud Pariisi kokkuleppe rakendamisel. Euroopa rohelisest kokkuleppest on saanud ka ELi uus majanduskasvu strateegia, millega on kaotatud seos majanduskasvu ja ressursikasutuse vahel. Teiselt poolt on ELi energia- ja kliimapoliitika muutunud vastusena enneolematutele kriisidele, mille on põhjustanud COVID-19 pandeemia ja Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu.

ELi õigusnormide arengul on olnud määrusele suur mõju. 2021. aastal vastu võetud Euroopa kliimamäärusega tehti määrusesse sihipärased muudatused, et lisada sellesse ELi kliimaneutraalsuse eesmärk. Paketi „Eesmärk 55“ seadusandlike muudatustega kaasnesid uued kavandamis- ja aruandluskohustused, millest mõni ei ole veel täielikult määrusesse inkorporeeritud. Komisjoni 2022. aasta suunistes riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamise kohta[13] innustati liikmesriike suurendama oma kavade ambitsioonikust kooskõlas kliimamäärusega, paketiga „Eesmärk 55“ ja algatusega „REPowerEU“[14].

Alates määruse jõustumisest on toimunud oluline poliitiline areng ka rahvusvahelisel tasandil. Muu hulgas on tehtud otsuseid selle kohta, kuidas rakendada Pariisi kokkulepet (nt tõhustatud läbipaistvusraamistiku kaudu). Pariisi kokkuleppe osalised tegid ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni osaliste konverentsi 28. istungjärgul (COP28) esimese ülemaailmse kokkuvõtte. Nad jõudsid järeldusele, et hoolimata üha tõhusama kliimapoliitika kehtestamisest on vaja kiireloomulisi ja täiendavaid meetmeid. Samuti leppisid osalised kokku, et 2030. aastaks kolmekordistatakse ülemaailmset taastuvenergia tootmise võimsust ja kahekordistatakse energiatõhususe parandamise määra ning et energiasüsteemides loobutakse järk-järgult fossiilkütustest. Lisaks lõid osalised üleilmse kliimakerksuse raamistiku ja käivitasid Belémi tööprogrammi, et töötada välja kliimamuutustega kohanemise näitajad. Samuti võtsid nad kohustuse kiirendada meetmete

---

13 Komisjoni teatis suuniste kohta liikmesriikidele 2021.–2030. aasta riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamiseks (2022/C 495/02) (Guidance to MS for updated NECPs 2021–2030 – European Commission (europa.eu)).

14 Kava „REPowerEU“ on ELi vastus raskustele ja häiretele üleilmsel energiaturul, mille on põhjustanud Venemaa sissetung Ukrainasse. Selle eesmärk on mitmekesistada ELi energiavarustust, säästa energiat ning veelgi edendada taastuvenergiat ja energiatõhusust ning samal ajal vähendada heidet; vt COM(2022) 230 final, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2022%3A230%3AFIN&qid=1653033742483.

võtmist, et järk-järgult kaotada ebatõhusad fossiilkütuste toetused, millega ei kahandata energiaostuvõimetust ega aidata vähekaitstud elanikkonnarühmi[15].

COVID-19 pandeemiaga seoses loodi murranguline Euroopa majanduse taastamise vahend, mis andis ka võimaluse kiirendada ELi rohepööret. Taasterahastu *„NextGenerationEU“* keskmes oleva ja kuni 800 miljardi euro suuruse *taaste- ja vastupidavusrahastu* puhul on ette nähtud, et liikmesriigid peavad eraldama oma riikliku taaste- ja vastupidavuskava rahalistest vahenditest vähemalt 37 % meetmetele, mis aitavad saavutada kliimaeesmärke[16]. 2022. aastal taaste- ja vastupidavusrahastu määrust muudeti, et võimaldada liikmesriikidel lisada oma taaste- ja vastupidavuskavva *REPowerEU* peatükk ning pääseda ligi lisavahenditele, mis aitavad lõpetada sõltuvuse Venemaa fossiilkütustest enne 2030. aastat. Kavaga *„REPowerEU“* ja erakorraliste seadusandlike algatustega leevendati koordineeritud viisil energiakriisi mõju leibkondadele ja ettevõtjatele.

See rahastamise suurenemine koos kõrgemate sihtidega on kiirendanud 2020. aastal vastu võetud algsetes riiklikes energia- ja kliimakavades esitatud energia- ja kliimapoliitika ning -meetmete rakendamist. Taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavad asjakohased meetmed peavad nüüd kajastuma lõplikes ajakohastatud riiklikes energia- ja kliimakavades, mille esitamise tähtaeg oli 30. juuni 2024. Kehtib ka vastupidine seos: olemasolevatel riiklikel energia- ja kliimakavadel oli oluline roll reformivaldkondade kindlaksmääramisel ning investeeringute rahastamisel taaste- ja vastupidavusrahastu raames.

Sõja taaspuhkemine ELi piiridel ja sellest tulenev suurim energiakriis alates 1970. aastatest panid tõsiselt proovile ELi vastupidavuse. Need sündmused tõstsid tähelepanu keskmesse energiajulgeoleku tähtsuse, samuti vajaduse mitmekesistada juurdepääsu energiavarudele ning edendada taastuvenergiat ja energiatõhusust. Samuti juhtisid need sündmused tähelepanu energiajulgeoleku rollile laiemas majandusliku vastupanuvõime ja suurenenud ülemaailmse konkurentsi kontekstis ning vajadusele tagada konkurentsivõimeline juurdepääs toorainetele ja komponentidele, et saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus.

Määruse juhtimismehhanism on osutunud paindlikuks raamistikuks nendele sündmustele reageerimisel. Näiteks on see võimaldanud liikmesriikidel võtta oma 2021.–2030. aasta riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamisel arvesse muutuvaid poliitilisi ja geopoliitilisi olusid. Komisjon jõudis oma hinnangus ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektide kohta[17] järeldusele, et võrreldes algsete riiklike energia- ja

---

15 Pariisi kokkuleppe osaliste koosolekuna toiminud osaliste konverentsi otsus (1/CMA.5).

16 Kokkuvõttes tuleb NextGenerationEU ja ELi 2021.–2027. aasta mitmeaastase finantsraamistiku vahenditest kulutada kliimameetmetele vähemalt 30 % (ligikaudu 600 miljardit eurot).

17 Komisjoni 2023. aastal avaldatud kogu ELi hõlmav hinnang ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (COM(2023) 796 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=COM%3A2023%3A796%3AFIN.

kliimakavadega on ajakohastatud kavade projektides esitatud 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärgid märksa ambitsioonikamad.

Ajakohastatud õigusraamistiku valguses näitas hindamine kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ning taastuvenergia ja energiatõhususe edendamiseks kavandatud meetmetes siiski ka teatavaid puudujääke. Nende puudujääkide kaotamiseks ja kavade projektides esinenud muude puuduste kõrvaldamiseks esitas komisjon igale liikmesriigile soovitused,[18] mida tuli arvesse võtta ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakava viimistlemisel. Seega suunab määrus jätkuvalt energia- ja kliimapoliitika kavandamist praeguses olulises pöördepunktis.

3. JUHTIMISMÄÄRUSE MÕJU

Tulemuslikkus: tulemuste saavutamine kohapeal

Määrusega on parandatud strateegilist kavandamist, mida on vaja selleks, et saavutada ELi 2030. aasta energia- ja kliimaeesmärgid ning aidata kaasa 2050. aastaks kliimaneutraalsuseni jõudmisele. Sellega koondati mitu riiklikku valdkondlikku tegevuskava üheks sidusaks riiklikuks energia- ja kliimakavaks, mis hõlmab peamisi majandussektoreid ja milles juhindutakse selgetest keskpika perioodi eesmärkidest. Nii on määrus aidanud parandada kavandamist nii liikmesriikide sees, nõudes ministeeriumidelt, et nad tõhustaksid valdkondadevahelist poliitika koordineerimist, kui ka liikmesriikide vahel, suurendades piiriülest piirkondlikku koostööd, sealhulgas taristuprojektide vallas.

Sellest hoolimata on liikmesriikide kavade ja strateegiate ulatus ja kvaliteet endiselt väga erinev. Liikmesriikide lõikes on ebaühtlane ka poliitiline toetus määruse kohasele riikliku energia- ja kliimakava tsüklile. See on osaliselt seotud sellega, et jätkuvalt kasutatakse erinevaid riiklikke kavandamisraamistikke, mille tulemuseks on mõnikord paralleelsed kavandamismenetlused. Mõni sidusrühm on väitnud, et riikliku pikaajalise strateegia ning riikliku energia- ja kliimakava esitamise järjekorras esineb ebakõla, ning on märkinud, et nõuded strateegia ajakohastamiseks pärast selle vastuvõtmist on vähem ettekirjutavad kui riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamise nõuded.

Parem kavandamine ja sidusam poliitikaraamistik on aidanud luua investoritele paremini prognoositava keskkonna, kuid kõik probleemid ei ole veel lahendatud. Komisjoni hinnangus riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (2019), lõplikele riiklikele energia- ja kliimakavadele (2020) ning ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (2023) on märgitud, et riiklikes energia- ja kliimakavades tuleb esitada üksikasjalikum teave ja analüüs investeerimisvajaduste ja rahastamisallikate kohta. Samuti ei ole paljudes riiklikes energia- ja kliimakavades ikka veel usaldusväärseid hinnanguid kavandatud poliitika ja meetmete makromajandusliku mõju kohta. Lisaks – võttes arvesse teatavaid pikaajalisi investeerimistsükleid (nt tööstuses) – võib riiklike energia- ja kliimakavade kümneaastane kestus olla liiga lühike; seetõttu on iseäranis oluline lähtuda

[18] Vt National energy and climate plans (europa.eu).

pikaajalistes strateegiates 30aastasest perspektiivist. Peale selle võivad investorid vajada üksikasjalikumat teavet (nt piirkondlikul ja kohalikul tasandil).

Määrus on aidanud kaasa uue kliima- ja energiapoliitika kehtestamisele. Alates esimeste riiklike energia- ja kliimakavade vastuvõtmisest 2020. aastal on liikmesriikide teatatud uute poliitikasuundade ja meetmete arv olnud märkimisväärne. Näiteks 2023. aasta riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes oli 29 % kõigist meetmetest uued. See näitab, et liikmesriigid on võtnud pidevalt meetmeid 2030. aasta kliima- ja energiaeesmärkide saavutamiseks. Kui hulk poliitikasuundi ja meetmeid on kehtestatud otsese vastusena määrusele, siis paljude teiste seos määrusega on kaudsem, mis osutab sellele, et määruse puhul on tegemist raamistikuga, mis hõlmab muudest ELi energia- ja kliimaalastest õigusaktidest tulenevaid kohustusi (joonis 1). Samal ajal, nagu on märgitud eespool, leiti komisjoni 2023. aasta detsembris avaldatud kogu ELi hõlmavas hinnangus ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektide kohta, et 2030. aasta (nüüd kõrgemate) eesmärkide saavutamiseks tuleb tõhustada energia- ja kliimapoliitika rakendamist. Samuti tuleb pöörata riiklikes energia- ja kliimakavades rohkem tähelepanu kliimamuutustega kohanemisele.

Joonis 1. Nende riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes teatatud poliitikasuundade ja meetmete osakaal, mis on seotud ELi poliitika ja õigusaktidega

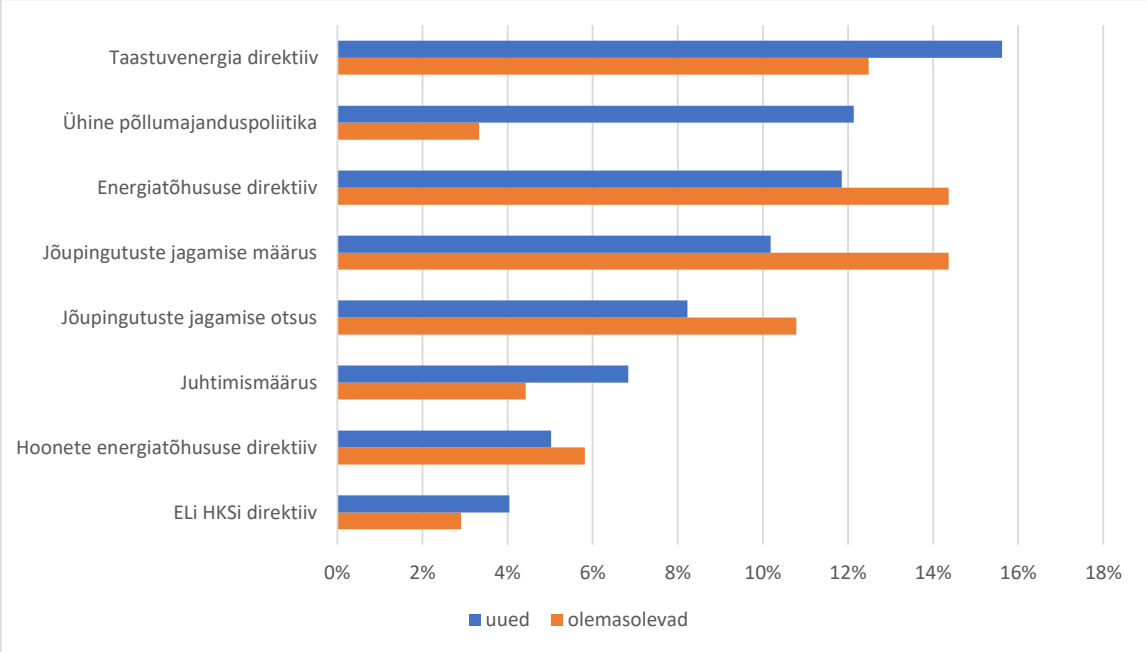

NB! Uuena käsitatakse poliitikasuundi ja meetmeid, mis on kehtestatud pärast algsete riiklike energia- ja kliimakavade vastuvõtmist. Allikas: „Assessment of progress towards the objectives of the Energy Union and Climate Action" (Energialiidu ja kliimameetmete eesmärkide saavutamisel tehtud edusammude hindamine), SWD(2023) 646 final.

Määrus on mõnevõrra parandanud liikmesriikide esitatava teabe kvaliteeti. Oluline on, et see on aidanud muuta kvaliteetsemaks ELi kasvuhoonegaaside inventuuri andmeid

ja prognoose. Riiklikud energia- ja kliimaalased eduaruanded on aidanud parandada teabe täielikkust. Paraku esineb eduaruannetes esitatud teabes endiselt lünki ja vastuolusid. Samuti on ebaühtlane kliimamuutustega kohanemise meetmete kohta esitatud teabe ulatus ja kvaliteet (artikli 19 lõige 1).

Paranenud on ka üldsuse juurdepääs andmetele, näiteks tänu nõudele koguda ja esitada andmeid uute probleemide kohta ning avaldada ja koondada teavet määrusega loodud e-platvormil[19]. Ent ehkki need andmed on üldsusele kättesaadavad, on nende esitusviis mõnikord keeruline, mistõttu ei ole neist alati lihtne aru saada.

Määrus on oluline samm tõhusama üldsusega konsulteerimise ning energia- ja kliimapoliitika mitmetasandilise juhtimise poole, kuna see sisaldab konkreetseid õiguslikke nõudeid nende mõlema kohta (artiklid 10 ja 11). Enamik liikmesriike on korraldanud oma ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakava projekti teemal avalikke konsultatsioone ning on teatanud mitmest algatusest, mille eesmärk on olnud pidada piirkondlike ametiasutuste ja muude sidusrühmadega mitmetasandilist riiklikku kliima- ja energiadialoogi. Paraku ei olnud liikmesriikide konsultatsioonid piisavalt varajased ja kaasavad, nagu on nõutud määruses, ning mitmetasandiline dialoog ei olnud piisavalt kvaliteetne. Osaliselt võib selle põhjus olla asjaolu, et määruse sätted ei ole piisavalt täpsed või ettekirjutavad. Samuti ei pruugi olla piisavalt selged seosed Århusi konventsiooni või keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiivi[20] kohaste üldsuse kaasamise nõuetega. Mõnel juhul võivad mängida rolli ka kogemuste puudumine riigis, haldusstruktuuride ja -suutlikkusega seotud probleemid ja/või poliitilise toetuse puudumine.

Määrusel on olnud ebaühtlane mõju teabe õigeaegse esitamise parandamisele: liikmesriigid esitavad nõutud kavad ja teabe sageli pärast õigusnormidega ette nähtud tähtaega[21]. Viivitused näivad olevat osaliselt tingitud sellest, et protsessiga kohanemiseks on vaja rohkem aega, või tähtaegadest, mis on kas liiga lühikesed või üksteisele liiga lähedal (nt aruandlustähtaeg 2023. aasta märtsis, millele järgneb ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakava projekti esitamise tähtaeg 2023. aasta juunis). Teatavatel juhtudel on viivitusi põhjustanud ka erinevad riiklikud või piirkondlikud protsessid või kavandamistsüklid, samuti muudatused valitsuses. Mõnel juhul võib oma osa olla ka inimressursside piiratusel. Viivitused seavad ohtu komisjoni suutlikkuse täita oma ülesannet tagada terviklik ja õigeaegne ülevaade, et suunata jõupingutusi ja edusamme energia- ja kliimaeesmärkide saavutamisel. 30. juuniks 2024 esitas oma lõpliku ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakava vaid neli liikmesriiki. Vastuseks käivitas

---

19 Veebipõhine platvorm (mis koosneb kahest süsteemist: Reportnet, mida haldab Euroopa Keskkonnaamet, ja ReportENER, mida haldab energeetika peadirektoraat), mille eesmärk on hõlbustada komisjoni ja liikmesriikide vahelist teabevahetust, soodustada liikmesriikide koostööd ning lihtsustada üldsuse juurdepääsu teabele. E-platvorm on toeks kõigile käesoleva määruse alusel aru andvatele liikmesriikidele.

20 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiiv 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=celex%3A32001L0042.

21 Üksikasjalikumat teavet leiab aruandele lisatud komisjoni talituse töödokumendist.

komisjon EU Piloti dialoogid liikmesriikidega, kes ei esitanud lõplikke ajakohastatud riiklikke energia- ja kliimakavasid.

Määruse nõuete täitmist tagav mehhanism põhineb suures osas soovitustel ja muudel mittesiduvatel vahenditel. Ehkki liikmesriigid peavad soovitusi arvesse võtma, ei ole need siduvad. Lõplikke riiklikke energia- ja kliimakavasid käsitleva komisjoni 2020. aasta hinnangu välishindamisel jõuti järeldusele, et enamikku (66 % ehk 378) liikmesriikidele esitatud soovitustest oli järgitud kas osaliselt (53 % ehk 304) või üldse mitte (13 % ehk 74)[22]. Mõni sidusrühm kritiseeris seda, et rikkumismenetlus algatatakse heal juhul selle peale, kui liikmesriik jätab täitmata menetluskohustuse (nt esitab riikliku energia- ja kliimakava pärast tähtaega), mitte aga valdkondlikes õigusaktides sätestatud eesmärkide saavutamata jätmise korral. Tuleks siiski meenutada, et mitu ELi energia- ja kliimaalast õigusakti sisaldavad oma mehhanisme puuduliku rakendamise käsitlemiseks[23].

Kuna rakendusperiood on alles alguses, on määruse peamisi õiguslikke vahendeid eesmärkides või nende saavutamisel esinevate puudujääkide kaotamiseks (artiklid 31 ja 32) vähe kasutatud. Mõni sidusrühm seadis kahtluse alla komisjoni suutlikkuse tegutseda, kui liikmesriigi eesmärgid või saavutused ei ole piisavad. Komisjoni poolt 2019.–2020. aasta tsükli käigus tehtud ELi-ülese lõplike riiklike energia- ja kliimakavade hindamise raames tehti siiski kindlaks energiatõhususe eesmärgiga seotud puudujääk. Selle puudujäägi kaotamiseks vaadati paketi „Eesmärk 55“ raames läbi energiatõhususe direktiiv[24] ja hoonete energiatõhususe direktiiv[25]. Praegu toimuva riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamise käigus jälgib komisjon tähelepanelikult eesmärkidega seotud puudujäägi tekkimise ohtu. Mis puudutab eesmärkide saavutamist, siis energia- ja kliimaandmete koondamiseks kuluva aja tõttu ilmnevad olulised puudujäägid alles edusammude hindamisel rakendusperioodi hilisemas etapis.

Määrus on mõnevõrra elavdanud piirkondlikku koostööd liikmesriikide vahel. Komisjoni kogu ELi hõlmavas hinnangus riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (2019), lõplikele riiklikele energia- ja kliimakavadele (2020) ning ajakohastatud riiklike energia- ja kliimakavade projektidele (2023) leitakse üldjuhul, et liikmesriigid on nõuetekohaselt kindlaks teinud vajaduse piirkondliku koostöö järele, kusjuures mõned neist kasutavad piirkondlikke foorumeid, nagu komisjoni loodud kõrgetasemelised

---

22 Energialiidu ja kliimameetmete juhtimist käsitleva määruse (EL) 2018/1999 hindamist toetav uuring – lõpparuanne (veel avaldamata).

23 Näiteks jõupingutuste jagamise määruses ja LULUCFi määruses on sätestatud, et komisjon peab igal aastal hindama liikmesriikide edusamme nende määruste alusel seatud riiklike eesmärkide saavutamisel ning liikmesriigid peavad esitama ebapiisavate edusammude korral parandusmeetmete kava (ehkki sellised mehhanismid võivad tugineda juhtimismäärusega kehtestatud aruandlus- ja andmete läbivaatamise protsessile).

24 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. septembri 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/1791, mis käsitleb energiatõhusust ja millega muudetakse määrust (EL) 2023/955 (uuesti sõnastatud), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=OJ%3AJOL_2023_231_R_0001.

25 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. aprilli 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/1275 hoonete energiatõhususe kohta (uuesti sõnastatud) (direktiiv – EL – 2024/1275 – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

töörühmad[26]. Samal ajal näitas hindamine, et piirkondlikke konsultatsioone kasutatakse riiklike energia- ja kliimakavade ettevalmistamisel ebaühtlaselt ning meetmed, mida liikmesriigid kavatsevad koos teiste liikmesriikidega rakendada, erinevad üksikasjalikkuse poolest. Üks konkreetne näide liikmesriikidevahelisest koostööst on see, kuidas Soome ja Luksemburg on kasutanud taastuvenergia rahastamismehhanismi, et vältida puudujääki Luksemburgi taastuvenergia osakaalus. Taastuvenergia rahastamismehhanismi rakendamine on alles algetapis ja selle kogu potentsiaali ei ole veel ära kasutatud. Kavandatud tulevased hanked osutavad sellele, et selle mehhanismi kasutamine võib laieneda.

Tõhusus: lihtsustamine ja ratsionaliseerimine

Kuna määrusega ühtlustatakse, koondatakse ja lihtsustatakse energia- ja kliimapoliitikaga seotud kohustusi, on see oluline samm kulude vähendamiseks ja poliitika sidususe suurendamiseks. Ühtlustamine toimus lõimitud kavade (riiklikud energia- ja kliimakavad), strateegiate (pikaajalised strateegiad) ja eduaruannete (lõimitud riiklik energia- ja kliimaalane eduaruanne) kaudu, asjaomaste ELi ja rahvusvaheliste kohustuste koondamisega ühte määrusse[27] ning teatavate kohustuste täieliku kaotamisega. Komisjoni algse seadusandliku ettepaneku aluseks olnud mõjuhinnangus prognoositi, et poliitika sellise ühtlustamise tulemusel vähenevad kõigi ELi energiaalaste õigusaktide kohase aruandluse otsesed kulud lähtetasemega võrreldes aastas 5 %[28].

Mitmesuguste kavandamis- ja aruandluskohustuste koondamisega ühte määrusesse koondatakse ka mitmesugustest muudest õigusaktidest tulenevaid kulusid. Komisjoni ja liikmesriikide ametiasutuste poolt toetava uuringu jaoks kogutud teabe põhjal[29] on kõnealustest kohustustest tulenevad ühekordsed kulud 27 liikmesriigi jaoks kokku hinnanguliselt 7,8–10,5 miljonit eurot ja ELi (komisjoni ja Euroopa Keskkonnaameti) jaoks 1,1 miljonit eurot. Iga-aastased korduvkulud on 27 liikmesriigi jaoks kokku hinnanguliselt 13,9–19,5 miljonit eurot ja ELi jaoks 3,8 miljonit eurot. Kuigi määrusega saavutatud otsest säästu ei ole võimalik kvantitatiivselt hinnata, on ühtlustamine kaasa toonud mõningase kokkuhoiu, nagu nähti ette algses mõjuhinnangus.

Määrus toob kaasa ka tõhususe suurenemise, mida ei ole võimalik kvantifitseerida. Mitme strateegilise kavandamise dokumendi liitmine üheks riiklikuks energia- ja kliimakavaks koos ühtlustatud protsessi ja ettenähtud vormidega peaks vähemalt aja

---

[26] Et anda strateegilisi juhtimis- ja poliitikasuuniseid regulatiivse ja taristu arengu küsimustes ning jälgida ühishuviprojektide edenemist esmatähtsates piirkondades, on komisjon loonud neli kõrgetasemelist töörühma: Põhjamere energiakoostöö (NSEC), Edela-Euroopa ühenduste, Läänemere energiaturu ühendamise tegevuskava (BEMIP) ning Kesk- ja Kagu-Euroopa gaasivõrkude ühendamise töörühm (CESEC).

[27] Sellega ei kahandatud otseselt neist aruandluskohustustest (mis jäid enamasti muutmata) tulenevat halduskoormust, kuid vähendati õiguslikku keerukust, koondades kohustused ühte õigusakti.

[28] Komisjoni talituste töödokument „Impact assessment accompanying the proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the Governance of the Energy Union“ (Mõjuhinnang, mis on lisatud ettepanekule Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse kohta, milles käsitletakse energialiidu juhtimist); vt https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2016:394:FIN.

[29] Vt komisjoni talituste töödokumendi punkt 4.1.10 ning II ja IV lisa.

jooksul aitama vähendada halduskoormust. Samuti edendab terviklik lähenemisviis, mida rakendatakse riiklikes energia- ja kliimaalastes eduaruannetes edusammudest aru andmisel, aruandlusprotsessi tõhusust ja kvaliteeti. Kuigi nimetatud kasu on keeruline kvantifitseerida, on sellel märkimisväärne väärtus, eelkõige seetõttu, et paremad andmed ja sidusam kavandamine parandavad pikas perspektiivis poliitika kujundamist.

Sisuliste ja protsessiga seotud aspektide edasise ühtlustamisega saab veelgi vähendada energia- ja kliimapoliitika kavandamise ja aruandlusega seotud halduskoormust. Ehkki määrus on suurendanud tõhusust, leidsid paljud konsulteeritud riiklikud ametiasutused, et määruse rakendamiseks on vaja rohkem rahalisi vahendeid ja inimressursse. Lisaks vajadusele suurema talitustevahelise koordineerimise ja andmete koondamise järele võib selle põhjus olla asjaolu, et riikliku poliitika kavandamine ei ole sageli määrusega täielikult kooskõlas, mille tulemuseks on paralleelsed protsessid. Sidusrühmad (eelkõige riiklikud ametiasutused) tunnistasid õppimiskõvera olemasolu ning üldjuhul eeldasid, et halduskoormus oodatavate väljundite, töövahendite ja vormide täpsustamise tulemusel aja jooksul väheneb.

Teatavad tegurid võivad mõjutada määruse tajutavat mõju halduskuludele. Näiteks on pärast määruse vastuvõtmist suurenenud energia- ja kliimapoliitika ulatus, ambitsioonikus, keerukus ja poliitiline tähtsus, mis omakorda mõjutab kavandamis- ja aruandlusnõudeid. Praeguses riikliku energia- ja kliimakava / lõimitud riikliku energia- ja kliimaalase eduaruande tsüklis kajastub mõni neist poliitikamuudatustest kas õiguslike muudatustena või suunistena[30].

Määrus on tõhustanud ka aruandlust, suurendades digitaliseerimist, milleks EL investeeris 5 miljonit eurot spetsiaalse e-platvormi loomisse. Digitaalsete vormide ja kvaliteedi tagamise menetluse kasutamine parandas oluliselt esitatud andmete võrreldavust ja lihtsustas andmete taaskasutamist. E-platvormi laiendatakse järk-järgult ka muudele kui määrusest tulenevatele kohustustele, mis toob kaasa märkimisväärse kulude kokkuhoiu ja koostoime. Platvorm on tublisti vähendanud komisjoni koormust aruandlusperioodide haldamisel, esitatud andmete analüüsimisel ja andmete taaskasutamiseks kättesaadavaks tegemisel.

Kuigi platvorm on selge samm edasi, saaks selle muuta kasutajasõbralikumaks ja vähem keerukaks. Komisjoni ja Euroopa Keskkonnaameti tehnilist abi ja juhendeid pidasid eriti kasulikuks need riiklikud ametiasutused, kes osalevad aruandlusprotsessis. Osa riiklikke ametiasutusi ja sidusrühmi on siiski kritiseerinud seda, et korraga on kasutusel kaks eri aruandlusplatvormi (ReportNET3 ja ReportENER).

Sidusrühmad tunnistasid, et ühtlustamine on pidev protsess, ning soovitasid uurida, kuidas leida parem tasakaal ühelt poolt kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustuste mahu ja üksikasjalikkuse ning teiselt poolt ELi eesmärkide saavutamiseks vajaliku olulise teabe vahel.

---

[30] Komisjoni teatis suuniste kohta liikmesriikidele 2021.–2030. aasta riiklike energia- ja kliimakavade ajakohastamiseks (2022/C 495/02) (EUR-Lex – 52022XC1229(02) – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

Komisjon juba võtab meetmeid halduskoormuse vähendamiseks. Ta on kohustunud vähendama ELi õigusest tulenevate aruandluskohustustega seotud halduskoormust 25 %, kahjustamata seejuures peamisi poliitikaeesmärke[31].

Komisjon on vaadanud tehisintellekti abil põhjalikult läbi ELi energia- ja kliimaõigusest tulenevad kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustused, pöörates sealjuures tähelepanu seostele nende kohustuste ja kestlikkusega seotud aruandluskohustuste vahel, mis on kehtestatud muudes poliitikavaldkondades. Kokku vaatas komisjon läbi 700 kohustust,[32] millest 41 kuulub määruse kohaldamisalasse (joonis 2).

Joonis 2. Kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustused ELi energia- ja kliimaalastes õigusaktides ning seonduvates poliitikavaldkondades õigusvaldkondade ja vastutavate üksuste kaupa

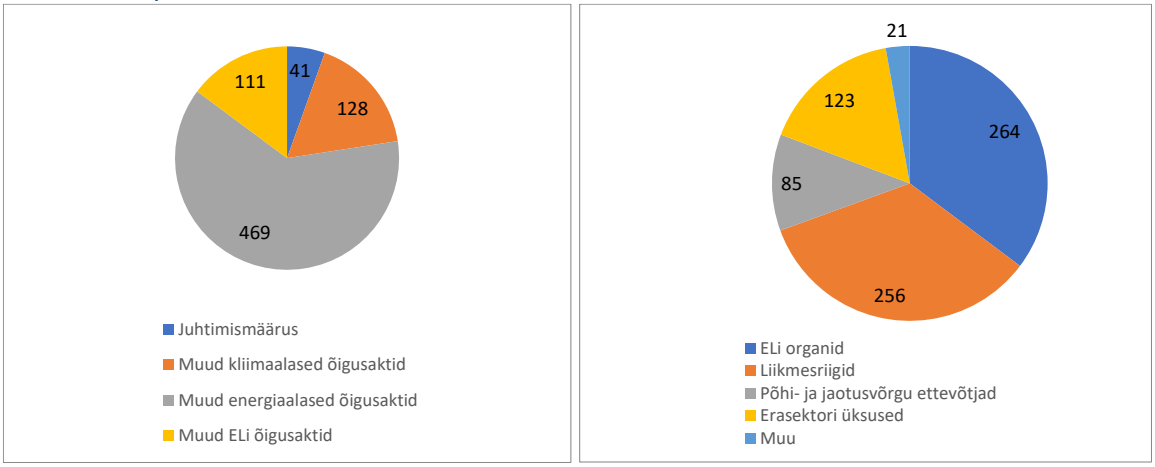

Selle läbivaatamise põhjal määras komisjon ratsionaliseerimiskavades kindlaks mitu olulist uut meedet aruandluskoormuse vähendamiseks, sealhulgas naftavarusid käsitlevate aruandluskohustuste[33] kehtetuks tunnistamine, gaasivarustuskindlust käsitleva õigusakti[34] läbivaatamine ning kolmanda taseme õigusaktid gaasi ja elektri siseturgu käsitlevate õigusaktide ning energia hulgimüügituru terviklikkust ja läbipaistvust käsitleva määruse[35] alusel. Sellele lisanduvad mitmed toetusmeetmed, et lihtsustada nõuete täitmist.

---

31 „Kokkuvõte puhtale energiale ülemineku dialoogide tulemustest. Tugev Euroopa tööstus kestliku Euroopa toetuseks“ (COM(2024) 163 final), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0163&qid=1721572737376.

32 Aruandluskohustus on ELi õigusaktist tulenev liikmesriikide ametiasutuste, erasektori organisatsioonide ja/või avaliku sektori organisatsioonide kohustus esitada ELi või liikmesriigi pädevatele asutustele struktureeitud või struktureerimata (kvalitatiivseid või kvantitatiivseid) andmeid.

33 Nõukogu direktiivi 2009/119/EÜ (direktiiv – 2009/119 – ET – EUR-Lex (europa.eu)) artikli 6 lõige 2 ja artikli 9 lõige 4 ning määruse (EL) 2018/1999 (määrus – 2018/1999 – ET – EUR-Lex (europa.eu) artikli 26 lõike 1 punkt a.

34 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2017. aasta määrus (EL) 2017/1938, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 994/2010 (määrus – 2017/1938 – ET – EUR-Lex (europa.eu)).

35 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2011. aasta määrus (EL) nr 1227/2011 energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (EMPs kohaldatav tekst), http://data.europa.eu/eli/reg/2011/1227/oj?locale=et.

Ratsionaliseerimiskavades nimetati ka määruse võimalikku läbivaatamist kui viisi, kuidas veelgi suurendada tõhusust.

Sidus ja järjepidev energia- ja kliimapoliitika

Määrus on sisemiselt sidus ja ühtne raamistik, kuhu on koondatud hulk kavandamis-, aruandlus- ja seirekohustusi, mis olid varem hajutatud mitme ELi õigusakti vahel. Sellegipoolest esinevad mõned vastuolud, mis on peamiselt tingitud arvukate kohustuste üheks raamistikuks ühendamise keerukusest. Valdkonnad, kus on pikaajalised kavandamise ja aruandluse alased eksperditeadmised (nt kasvuhoonegaaside heide, taastuvenergia ja energiatõhusus), on tavaliselt rohkem arenenud kui uuemad, valdkonnaülesemad poliitikavaldkonnad, nagu energiatõhususe esikohale seadmise põhimõte või energiaostuvõimetus. On oodata, et määrus ja selles rakendatav järkjärguline lähenemisviis, mida toetavad rakendusmäärused, komisjoni suunised riikliku energia- ja kliimakava ajakohastamise tsükli kohta ja ekspertide kohtumised, edendavad töö käigus õppimist. Edasiste kavade ja aruannetega saavutatakse eeldatavasti suurem ühtlustumine ja lõimumine.

Määrus on parandanud ka ELi energia- ja kliimaalaste õigusaktide sidusust muude seonduvate ELi õigusaktide ning rahvusvaheliste lepingutega. Määrus sisaldab ühiseid kavandamis-, aruandlus- ja seire-eeskirju rahvusvaheliste kokkulepete jaoks, mis muu hulgas aitavad liikmesriikidel täita ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioonist ja Pariisi kokkuleppest tulenevaid kohustusi. Sellegipoolest on määrust vaja mõneti ajakohastada, et tagada täielik kooskõla hiljuti kokku lepitud rahvusvaheliste eeskirjade ja protsessidega.

Määrus ei ole veel täielikult kooskõlas ELi uute või ajakohastatud energia- ja kliimaalaste õigusaktidega. Eelkõige ei kajasta see veel täielikult paketist „Eesmärk 55“ tulenevaid asjakohaseid uusi või läbivaadatud aruandluskohustusi. Näiteks tuleb sellesse alles integreerida uuesti sõnastatud energiatõhususe direktiivi artikli 4 lõike 5 kohane protsess riikliku energiatõhususpanuse kindlaksmääramiseks või artikli 4 lõike 6 kohane seonduv puudujäägi järkjärgulise vähendamise mehhanism.

Tähelepanu väärib ka riiklike energia- ja kliimakavade ning ELi rahastamisprogrammide kavade vaheline sidusus. Näiteks peaksid liikmesriigid oma riikliku energia- ja kliimakava lõplikus ajakohastatud versioonis esitama üksikasjalikumat teavet selle kohta, milline on koostoime ühise põllumajanduspoliitika riikliku strateegiakavaga, nagu ka rohkem teavet riiklikus taaste- ja vastupidavuskavas ning REPowerEU peatükis sisalduvate asjakohaste meetmete ja reformide kohta. Samuti tuleks kaotada vastuolud ajakohastatud riikliku energia- ja kliimakava projektis võetud kohustuste ning ajutiste piirkondlike kohustuste vahel, mis on võetud vastuvõetud õiglase ülemineku territoriaalsetes kavades seoses fossiilkütuste järkjärgulise kasutuselt kõrvaldamisega.

Lisaks saab suurendada sidusust ja koostoimet teiste poliitikavaldkondadega, mille hulka kuuluvad keskkond (nt õhukvaliteet, ringmajandus, vesi ja elurikkus), põllumajandus, transport, tööstust ja makromajanduspoliitika.

Asjakohasus ja lisaväärtus energia- ja kliimaliidu jaoks

Määrus on andnud ELi lisaväärtust liikmesriikide energia- ja kliimapoliitika järjepidevuse ja koordineerimise parandamisega. Määrus loob ELi lisaväärtust, kuna sellega on kehtestatud raamistik ja mehhanismid, et toetada järjepidevamat ja paremini koordineeritud riiklikku energia- ja kliimapoliitikat ning anda selgemaid signaale investoritele, mis mõlemad on olulised ELi 2030. aasta ja kaugemate ühiste energia- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks.

Tänu määruses nõutud täiendavate andmete ja aruannete avaldamisele on saadud ELi või riiklikul tasandil teavet, mis muidu ei oleks kättesaadav. Määrus on suurendanud liikmesriikide energia- ja kliimapoliitika prognoositavust ja läbipaistvust, luues tervikliku integreeritud juhtimisraamistiku. Seda toetavad standarditud kavandamis-, aruandlus- ja seireprotsessid ja -tähtajad, parem koordineerimine ja üldsuse juurdepääs teabele.

Määrus on mõnevõrra suurendanud vastutust, laiendades kavandamis- ja aruandluskohustusi täiendavatele valdkondadele, parandades üldsuse juurdepääsu andmetele ning luues järkjärgulise protsessi, mis võimaldab komisjonil hinnata liikmesriikide kavade kvaliteeti ja ambitsioonikust.

Mõni sidusrühm on kritiseerinud määrust selle pärast, et sellega ei ole ette nähtud selgeid, ühtlustatud ja tõhusaid õiguskaitse kättesaadavusega seotud õigusi, et vaidlustada riiklik energia- ja kliimakava või pikaajaline strateegia riigi kohtus, kui see ei vasta osalusnõuetele või on vastuolus keskkonnaalaste õigusaktidega. Need sidusrühmad väidavad, et see asjaolu suurendab ebajärjekindlat kohaldamist ELis ja kahjustab keskkonda mõjutavate õigusaktide paremat avalikku kontrolli võimaldava Århusi konventsiooni järgimist. Kuigi määruses on selgelt sätestatud, et kavade üle peetavad konsultatsioonid peaksid olema asjakohasel juhul kooskõlas keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiiviga, väitis mõni sidusrühm, et õiguskaitse kättesaadavuse tagamiseks kõigis liikmesriikides on vaja suuremat selgust.

Rohkem kui viis aastat pärast määruse vastuvõtmist on selle peamised eesmärgid endiselt väga asjakohased ja muutuvad tõenäoliselt veelgi olulisemaks. Viimaste aastate sotsiaal-majanduslikud, keskkonnaalased ja geopoliitilised probleemid koos üha pakilisema vajadusega piirata kliimamuutusi ja suurendada kliimakerksust kujundavad ümber poliitilisi prioriteete. Need on näidanud vajadust tõhustada koordineerimist liikmesriikide vahel ja ELis, et saavutada üha kõrgemad ja keerulisemad kliima- ja energiaeesmärgid, käsitleda energiajulgeoleku, taskukohasuse ja õiglase üleminekuga seotud küsimusi, edendada investeeringuid ligi meelitades teadusuuringuid ja innovatsiooni ning luua tõeline energialiit. Tugev, lihtsustatud ja paindlik juhtimisraamistik on ka edaspidi oluline vahend, mis võimaldab ELil need eesmärgid saavutada.

4. KOKKUVÕTE JA SAADUD KOGEMUSED

Alates jõustumisest 2018. aasta detsembris on määrus muutnud energia- ja kliimapoliitika kavandamise ja aruandluse sidusamaks, integreeritumaks ja lihtsamaks. Määrus on tõestanud oma lisaväärtust kiiresti arenevas keskkonnas, mida iseloomustavad muu hulgas üha ambitsioonikamad valdkonnaülesed energia- ja kliimaalased poliitikameetmed ja õigusaktid, COVID-19 pandeemia ja Venemaa Ukraina-vastasest agressioonisõjast põhjustatud energiakriis. Määrusel on olnud oluline roll ELi suunamisel õigele kursile, et saavutada tõhusamalt 2030. aastaks ja ka edaspidiseks seatud energia- ja kliimaeesmärgid. Nende eesmärkide saavutamisel on väga tähtsad lõplikud ajakohastatud riiklikud energia- ja kliimakavad.

Kuigi määrusega loodud üldine poliitikaraamistik toimis jätkuvalt isegi muutuvates oludes, näitab käesolev hindamine, et on veel täiustamist vajavaid valdkondi. Hindamine on andnud teavet, mida võetakse arvesse määruse käimasoleval rakendamisel ja võimalikul läbivaatamisel.

Määrus peab aitama ELil saavutada 2030. aasta eesmärkide kõrval hulka üha laiemaid ja kõrgemaid energia- ja kliimaeesmärke. Lisaks regulatiivse stabiilsuse tagamisele ja 2030. aasta eesmärkide säilitamisele, mis on väga olulised selleks, et saaksid teoks puhtale energiale ülemineku investeeringud, peaks määrus looma aluse energia- ja kliimapoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks kooskõlas ELi 2040. ja 2050. aasta eesmärkidega. Määruse juhtimismehhanism peab aitama kiirendada üleminekut kliimaneutraalsusele. Samuti tuleb selles arvesse võtta konkurentsivõimet, energiajulgeolekut ja energiaalast vastupanuvõimet, tegeleda probleemidega puhta ja nullnetotehnoloogia tarneahelas, soodustada järkjärgulist loobumist fossiilkütustest ja fossiilkütuste toetustest, käsitleda energiaostuvõimetuse ja õiglase üleminekuga seotud probleeme, arvestada oskuste ja töökohtadega seotud aspektidega ning pöörata suuremat tähelepanu kliimamuutustega kohanemise alastele kaalutlustele, võttes arvesse hiljutise Euroopa kliimariskide hindamise tulemusi[36]. Sellega seoses on ELi energia- ja kliimaalast juhtimist vaja veelgi tugevdada, et tegeleda allesjäänud killustatuse, puudujääkide ja koordineerimata riiklike lähenemisviisidega.

Kooskõlas komisjoni võetud kohustusega vähendada aruandluskohustustest tulenevat halduskoormust 25 % võrra on võimalik määrust veelgi lihtsustada ja ratsionaliseerida, kaasa arvatud digitaliseerimise kaudu. Muu hulgas saaks täiendavalt ühtlustada riiklikke energia- ja kliimakavasid ning lõimitud riiklikke energia- ja kliimaalaseid eduaruandeid, jätkata aruandluse vastavusse viimist Pariisi kokkuleppe ja selle tõhustatud läbipaistvusraamistiku nõuetega, kaotada naftavarusid käsitleva aruandluse[37] ning laiendada e-platvormi ja parandada selle toimimist, näiteks selleks, et võimaldada andmete tõhusamat taaskasutamist. Samuti tasub hinnata muid võimalusi, näiteks uurida võimalust parandada koostoimet ja sidusust muude ELi valdkondlike

[36] Euroopa Keskkonnaameti aruanne nr 01/2024 „European Climate Risk Assessment“ (Euroopa kliimariskide hindamine) (European Climate Risk Assessment – European Environment Agency (europa.eu)).

[37] Juhtimismääruse artikli 26 lõike 1 punkt c.

õigusaktidega ja ELi rahvusvaheliste kohustustega ning nende integreerimist, et veelgi suurendada tõhusust. Tasub hoolikalt kaaluda, mil määral aitaks määruse kohaldamisala laiendamine eesmärgiga hõlmata ka muid poliitikavaldkondi peale energia- ja kliima, saavutada täiendava tõhususe kasvu.

Kandmaks hoolt selle eest, et tulevased riiklikud energia- ja kliimakavad on tõelised rohepöörde investeerimiskavad, peab määrus tagama suurema kindluse avaliku sektori ja eelkõige erasektori investeeringute jaoks kõigil tasanditel. Määrusekohastes peamistes kavandamisvahendites tuleb paremini kindlaks teha investeerimisvajadused ja rahastamisallikad ELi, riigi ja piirkonna tasandil, anda investoritele tugevamaid signaale ja paremaid andmeid ning tuua esile energia- ja kliimaülemineku majanduslikud võimalused ja mõju. Alates lõplikest ajakohastatud kavadest, mille liikmesriigid pidid vastu võtma 30. juuniks 2024, peaksid riiklikud energia- ja kliimakavad olema vahend, millega tagatakse, et EL saavutab oma 2030. aastaks ja edaspidiseks seatud eesmärgid.

Nõuete parem täitmine aitaks saavutada määruse eesmärke. Euroopa kliimamääruses ja valdkondlikes õigusaktides on sätestatud ELi üldised eesmärgid ja sihid. Siiski on endiselt probleeme kavade õigeaegse esitamise, aruannete piisava kvaliteedi ja tulemusliku rakendamisega. Tasub mõelda, kuidas saaks parandada nõuete täitmist.

On mitu valdkonda, kus saaks suurendada järjepidevust. Nende valdkondade hulka kuuluvad seos pikaajalise strateegia ning riikliku energia- ja kliimakava vahel ning ELi majanduse juhtimise raamistiku kontekstis seos riikliku energia- ja kliimakava ning liikmesriigi eelarve vahel. Kuigi määrus on peamine vahend liikmesriikide kliimamuutustega kohanemise meetmete alase aruandluse jaoks, puuduvad näitajad, et jälgida selles valdkonnas tehtavaid edusamme. Lisaks ei pruugi määrus piisavalt kajastada sektoripõhiseid aspekte (nt süsinikuheite vähendamise vajadus tööstus-, transpordi- ja hoonesektoris), et käivitada vajalikud meetmed.

ELi keskpika perioodi ja pikaajaliste energia- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks on vaja liikmesriikide, piirkondlike ja kohalike ametiasutuste, tööstuse, finantssektori, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna suuremat kaasatust ning koostööd nendega ja nende vahel. Tuleb rakendada tõeliselt koostööl põhinevat lähenemisviisi, mille aluseks on konsulteerimine, teabe jagamine, heade tavade vahetamine, tehniline abi ja koordineerimine. Poliitilisem ja ühtsem lähenemisviis piirkondlikule koostööle võib parandada ühistööd piiriülestes projektides, sealhulgas projektides, mille eesmärk on ehitada energiasektoris nullnetoheitele üleminekuks vajalik taristu[38] ning soodustada liikmesriikides nutikat spetsialiseerumist.

[38] Vt Letta, Enrico, „Much More than a Market: Speed, Security, Solidarity“ (Palju enam kui turg: kiirus, turvalisus, solidaarsus); kättesaadav aadressil much-more-than-a-market-report-by-enrico-letta.pdf (europa.eu).